

Publisert i TIDSSKRIFT FOR PSYKISK HELSEARBEID nr 4 i 2019, Universitetsforlaget

Livslange psykososiale og sosioøkonomiske følger etter tvangsmedisinering, i et Menneskerettighetsperspektiv

Siv Helen Rydheim, WSO – Landsforeningen We Shall Overcome og Helseforetaket Incita AS

sivrydheim@wso.no

Dette prosjektet ble gjennomført i 2018 ved hjelp av stimuleringsmidler fra Tvangsforskningsnettverket.

Det ble presentert på Tvangsforskningsnettverkets forskersamling 22. mai 2019. Her følger litt om prosjektet og en oppsummering av aktuelle problemstillinger vi kom fram til i dette WSO-prosjektet.

Her deler jeg noen av konsekvensene intervensjons- og tvangspsykiatrien har fått for deltakere i prosjektet, som kan danne grunnlag for framtidig forskning.

Det er spesifikke forhold, følelser og emosjoner mange av oss har kjent på og helt eller delvis fortsatt kjenner på, som vi benevner som postpsykiatrivansker:

- Lever med vekselvis forundring, vantro og sinne over diskrimineringen vi har erfart og fortsatt erfarer, som har bakgrunn i den utstrakte diagnosebruken og overgrep i «det godes navn»
- Blir ikke møtt på det å være hele mennesker, som selvstendige subjekter, men vi blir objektivisert og klassifisert ut ifra en eller flere «diagnoser»
- Opplever manglende anerkjennelse av overgrepserfaringer både i helsevesenet og ellers i samfunnet. Vi snakker om en dobbel krenkelse
- Mangel på juridisk bindende reservasjonsrett mot tvangsmedisinering har vært et tema som berører oss sterkt. Vi er fratatt retten til selvbestemmelse og har ikke rettsvern på linje med andre borgere i samfunnet, fordi vi diskrimineres ut ifra diagnose(r). Juridisk bindende reservasjonsrett mot tvangsmedisinering ville ha gitt oss et sterkt vern. En av deltakerne sa eksempelvis: «Hvis jeg kommer i en krise enda en gang, så rømmer jeg landet, for jeg overlever ikke enda flere overgrep.»

En annen sa: «Jeg tør ikke slutte helt med stemningsstabiliserende medisiner fordi jeg ikke vet om det kan komme opp noe det kan være behov for å bearbeide, noe det ikke gis muligheter til. Risikoen for å bli tvangsmedisinert med nevroleptika er en reell trussel ut ifra tidligere erfaringer.»

- Tvilende til muligheten til å være et selvstendig rettssubjekt
- Stoler ikke på Kontrollkommisjoner eller Fylkesmenn som klageinstanser
- Manglende mulighet til å bruke internasjonal individklagerett (Norge har ikke ratifisert individklagerett til FN)

- Bærer på skam det er vanskelig å dele med andre enn de som har lignende erfaringer
- Mangel på traumeinformerte tjenester fører til retraumatisering
- Svekkede kognitive funksjoner er ikke uvanlig
- Vanskeligheter med å stole på helsepersonell
- Stadig triggering av traumeerfaringer fra overgrep
- Våger ikke å leve fullt ut fordi vi lever i frykt for nye overgrep
- Ber ikke om helsehjelp av frykt for retraumatisering, tvangsmedisinering og nye runder med overgrep
- Tap av venner, familie og sosiale nettverk
- Utenforskap
- Forverret økonomisk situasjon som fører til færre muligheter, blant annet for å delta i samfunnets vanlige tilbud, som teater, konserter, ferieturer og ikke minst at bomuligheter begrenses. Det kan bli en stor overgang fra å ha hatt en god lønnsinntekt til uføretrygd eller andre ytelser.

Marginaliserte grupper i samfunnet

Vi fant likhetstrekk til andre marginaliserte grupper i samfunnet vårt, og postmigrasjonsvansker er det forsket mye på i motsetning til postpsykiatrivansker. Zimir Popovac kom selv som krigsflyktning til Norge fra Bosnia i 1993, og han sier:

«Det å være på flukt er å være i en stor krise.

– Å være flyktning innebærer et kjempetap av kontroll og identitet. Det er en veldig truende opplevelse.» Ref. Popovac, 2019.

Sammenlignbart fra postmigrasjonsvansker til postpsykiatrivansker:

- Tap av kontroll
- Ingen bærer historien vår sammen med oss
- Tap av sosiale roller og identiteter
- Eksklusjon fra arbeid og tilhørighet i samfunnet
- Behov for å møte mennesker med lignende erfaringer og bakgrunn

Noen refleksjoner underveis

Vi drøftet mange spørsmål knyttet til forskning.

Det er særlig et spørsmål jeg vil nevne her: Er det ønskelig at tvangsutøvere skal forske på tvangsutsattes erfaringer? Forskere vi ønsker å ha med oss videre bør være uten egen erfaring med å

utøve eller å bestemme at tvang skal gjennomføres. Det er fordi vi tror at de kan ha behov for å beskytte seg selv og egen praksis, kollegaer og ledere.

WSOs menneskerettighetsarbeid

WSO har i mange år bidratt til å gjøre både helsebyråkrater, fagfolk, politikere og folk flest oppmerksom på at intervensjons- og tvang psykiatri ikke er forenlig med en humanistisk tilnærming til mennesker i krise. Fra vårt felt har WSO i mer enn 10 år bidratt internasjonalt, også i FN, med menneskerettighetsarbeid.

2019 var et spesielt år der 125 organisasjoner sto samlet bak en koalisjon. Dette var første gang disse organisasjonene samlet seg bak en felles rapport til FN om funksjonshemmedes rettigheter (CRPD). Liv Skree representerer WSO i koalisjonen. Sivilt samfunn ved koalisjonen, rapporterte felles til FNs CRPD-komite i mars 2019. På WSOs nettside ligger det alternative rapporter, inkludert den siste fra mars 2019.

Hvordan er det å bidra med erfaringskompetanse?

Deltakerne i prosjektarbeidet har PTSD-reaksjoner i møter på systemnivå. Vi har inntrykk av at det er mangel på forståelse eller kunnskap om hvor altomfattende konsekvenser intervensjons- og tvang psykiatrien har for oss som er tvangserfarere.

Vi må håndtere det surrealistiske i det det er å vite det vi vet og det å leve i et samfunn som virker som det velger å ikke vite, eller ikke ønsker å vite. Det er vanskelig å befinne seg i en rolle vi selv ikke har bedt om, men som vi har funnet nødvendig å innta etter det vi har vært utsatt for. Vi kjenner på at vi befinner oss i et langvarig politisk, kulturelt og sosialt traume.

Kritikk fra oss som har opplevd at «hjelpen» har skadet oss?

Blir vi som har de levde erfaringene tatt på alvor? Inntrykket er at det er enkelt å avvise erfaringer med at vi kommer med enkelthistorier.

Vi vet at vi er mange som har lignende erfaringer og som lever med etterdønninger i form av PTSD-reaksjoner.

Helsetilstanden har for mange blitt betydelig dårligere enn den var i utgangspunktet, etter å ha blitt utsatt for intervensjoner og tvang.

Det finnes foreløpig ett sted i Norge som driver på en måte som gjør det mulig å tenke på å søke hjelp. Det er i et privat helseforetak:

På Hurdalsjøen Recoverycenter blir mennesker i eksistensielle kriser møtt med muligheter til å komme inn i lokaler hvor det ikke sitter «stumme skrik» i veggene. Der ser og møter de det enkelte menneske som søker om hjelp, og diagnoser og sykdomsforklaringer er underordnet. Jeg startet i august i år i en nyopprettet stilling sammen med Recoverypilotene ved Hurdalsjøen Recoverycenter.

Om Hurdalsjøen Recoverycenter og Recoverypilotene, se referansen WSO om videoopptak fra juni 2019.

Takk

Takk til alle bidragsytere som har delt egne erfaringer i prosjektet, som danner grunnlag for mulige problemstillinger og forskningsspørsmål vi ønsker å arbeide videre med. Til sammen var vi sju personer med egenerfaring fra intervensjons- og tvangspanykatrien.

De fleste bidro på de tre samlingene vi hadde. Hvordan vi eventuelt skal arbeide med prosjektet videre er noe uavklart siden vi per i dag ikke har mer midler til å jobbe med dette.

Professor ved Høgskolen i Innlandet, Ragnfrid Kogstad, har bidratt som vår prosjektveileder, og var med på alle samlingene.

Styringsgruppe: Merete Nasset, Inger-Mari Eidsvik og Siv Helen Rydheim.

Prosjektmedarbeider: Liv Skree.

Takk også til andre vi har samarbeidet med underveis:

Professor Marit Borg, Universitetet i Sørøst-Norge, Senter for psykisk helse og rus,

Fakultet for helse- og sosialvitenskap: Innlegg om samarbeidsbasert forskning.

Rita Sørly (seniorforsker ved NORUT, Tromsø) og redaktør av Tidsskrift for psykisk helsearbeid. Hun hadde innlegg om Fortelling og forskning. Narrativ teori og metode i forskningsprosjekter. I tillegg informerte hun om oppstarten av Nordnorsk nettverk for samarbeidsbasert forskning på rus og psykisk helsearbeid.

Ragnfrid Kogstad hadde på samme samling innlegg om eget forskningsmateriale og ulike måter å organisere prosjekter.

Ragnfrid Kogstad stiller sitt doktorgradsmateriale til disposisjon, og fikk for snart 20 år siden «go» for å kontakte 200 av informantene på et senere tidspunkt.

Doktorgradsavhandlingen: Fortellinger fra andre posisjoner – Med brukererfaring fra psykisk helsefeltet og en gyldig stemme i politikk og kunnskapsdannelse. (2011)

Flere mulige doktorgradsstipendiater var med underveis. Vi er veldig fornøyd med at Hilde Johanne Karlsen, som allerede er sosiolog med doktorgrad i profesjonsvitenskap har interesse for å bli med videre for å forske på problemstillinger vi mener er aktuelle. I tillegg har vi samarbeidet med masterstudent Ingrid Groeggen. Hennes foreløpige problemstilling: «Hva kjennetegner de materielle levekårene til pasienter som blir innlagt med tvang i psykisk helsevern, og hvordan påvirker innleggelsen(e) de materielle levekårene?»

Videreføring?

WSO søkte om midler fra Helsedirektoratet til å drive prosjektet videre, men det ble dessverre avslag. Vi er i tenkeboksen for hvordan vi videre eventuelt kan arbeide med dokumentasjon, som kan skape grunnlag for forskning. Uten økonomiske midler kan vi ikke fortsette.

Vårt mål var å bidra til igangsetting av forskning med bakgrunn i problemstillinger og spørsmål vi mener er aktuelle, og vi håper at flere doktorgrads- og masterstudenter med interesse for vårt tema, finner vårt prosjekt interessant.

Referanser

Kogstad, R. (2011). *Doktorgradsavhandlingen: Fortellinger fra andre posisjoner – Med brukererfaring fra psykisk helsefeltet og en gyldig stemme i politikk og kunnskapsdannelse*. Oslo: Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet.

Popovac, Z. (2019). *Postmigrasjonsvansker: Når livet er i ferd med å rakne*. Hentet fra: <https://favne.no/psykolog/postmigrasjonsvansker-nar-livet-er-i-ferdmed-a-rakne/>

WSOs nettside med alternative rapporter til FN, Orefellen, Hege, Skree, Liv & Ellingsdalen, Mette. Hentet fra: <https://wso.no/wsos-arbeid/alternative-rapporterskyggerapporter-til-fn/>

WSOs nettside: Videoopptak fra Hurdalsjøen Recoverycenters seminar 11.06.2019. Hentet fra: www.wso.no/hurdalsjoen-recoverycenter/